

Александар М. МИЛАНОВИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 21. 4. 2024.
Прихваћен: 3. 6. 2024.

„ЛЕКСЕМЕ КОМЕТЕ” У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ: ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКИ ПРОБЛЕМИ

У раду се анализира лексиколошки, лексикографски и нормативистички статус српских лексема сасвим краткога века у активној употреби (*осмаш, шуварица, басковац, микиста, радоњизам, нагановац, маузерка, рововац, лампаш, паповка, тетејац, касетофон, вокмен* итд.). Како се оне без чвршћих критеријума у једном синхронијском пресеку могу истовремено одредити и као неологизми и као историзми, утврђују се различити теоријско-методолошки проблеми у вези са њиховим статусом у лексикологији, лексикографији и нормативистици, и нуде одређена решења.

Кључне речи: неологизам, историзам, неостилизам, колоквијални језик, стандардни језик, кодификација, лексикографска обрада, нормативистика, стилистика.

1. Постоје предмети и појаве који се у друштву, за критеријуме историчара и историографа, задрже кратко – двадесет или тридесет година, а потом нестају захваљујући различитим факторима, а најчешће даљем развоју технологије или новим друштвеним променама. Уколико појаву сагледамо из угла лингвистике, именовања ових предмета и појава веома брзо прелазе пут од *неологизама* до *историзама*. Такве „лексеме комете”, како смо их у одсуству термина метафорично назвали у наслову рада,¹ теже је регистровати у историји језика но у савременом језику, а у прошлости им је понекад веома тешко утврдити значење. Због краткотрајности свога живота ове лексеме веома често прођу „испод радара” лингвистике, а нарочито језичке нормати-

* aleksandar.jus@gmail.com

¹ Рајна Драгићевић (2020: 112) указује на постојање термина *једнодневне речи* (словаоднодневки) који користи Е. С. Кубрјакова и други руски лингвисти, али се он односи на *ауторске творенице* „за које није сигурно да ће имати још потврда, чак ни да ли ће их сâм аутор поновити, а камоли други новинари и шири заједница”. Као потенцијално решење термин за именовање лексема које су краткотрајно живе у друштву могао би се користити и термин *ефемеризми*, али му смета конотација ‘који је без трајне вредности’.

вистике.² Када се временски могу прецизно лоцирати, оне представљају поуздану илустрацију творбених и лексичких процеса у једном синхронијском пресеку. Зато су у време њиховог настанка, попут сваке новине, нарочито занимљиве пре свега лексиколозима, лексикографима и дериватолозима, неретко и стилистичарима. Нажалост, брзо се губе из аналитичке перспективе чим застаре. Стога неретко остају незабележене не само у литератури но и у речницима, нарочито уколико потичу из колоквијалног језика, али не само у том случају. Тако, на пример, у области савремене музичке технологије *Речник српског језика* (РСЈ 2018) потврђује, поред лексема *касета*, *касетофон*, *диск* или *дискета*, још и лексему *вокмен*, али не и лексему *дискмен*, што се мора тумачити као пуки превид. Како „лексеме комете” у свом кратком веку обично и не стигну да „надрасту” сферу колоквијалног, тј. уђу као *неостилизми* у стандардни језик, остају на ничијој земљи, па неретко не улазе нити у речнике жаргона нити у дескриптивне речнике.

Да бисмо указали на теоријско-методолошке проблеме са којима се србиста мора срести у анализи овакве лексике, за потребе овога реферата пробрали смо карактеристичне примере из двеју области некадашњег и савременог живота: а) области технологије, пре свега музичке (*вокмен*, *дискмен*, *мини-линија*, *музички стуб*, *касета*, *касетофон* : *касеташи*, *лампаши*, *дек*, *видео-рекордер* : *видео-рикордер*, *ве-ха-ес касета*) и војне (*наган*, *мерзер*, *маузер*, *маузерка*, *аповка*, *паповка*, *тетејац*); б) области различитих друштвених појава у области политике, образовања и спорта и забаве (*осмаш*, *јовићевац*, *шуварица*, *басковац*, *микиста*, *радоњизам*). Скренућемо пажњу пре свега на лексиколошке, лексикографске и нормативистичке недоумице у вези са краткотрајним речима у српском језику, али и на њихов стилски потенцијал.

2. „Лексеме комете” из прошлости српског језика пре свега могу изазвати недоумице при одређивању њиховог значења. Ову тешкоћу најчешће условљава мали број потврда. Понекад су ове лексеме регистроване само у недовољно информативном контексту, па лексикографу преостаје да дефиницију релативизује почетним заменицама *неки* или *некакав*.³ На основу дефиниција и примера у речнику, ваља претпоставити да је барем нека од следећих лексема била сасвим кратког трајања у XVIII в.: „АРНАУТ (1791) – некакав род војске у руској армији”, „ВОЈТА (1789) – нека игра с картама”, „ДАЈЧ (1792) – нека карташка игра”, „ЕГРИЗ-МЕГРИЗ (1778) – „нека врста слаткиша”, „ЕПАНЧА (1767) – нека врста кишне кабанице”, „ФЛАСТА (1778) – неки накит?”, „ШАТЕР (1775) – нека врста папског пореза?” (Михајловић 1972–1974). Будући да наведене лексеме РЈАЗУ не региструје, потврду или одбацивање претпоставке о њиховој краткотрајности могу дати само нова истраживања и нови примери.

3. У лексикографској квалификацији савремених краткотрајних лексема први и вероватно највећи проблем представљају још увек недовољно јасни временски критеријуми за одређење појмова и термина *неологизам* и

² О дужем ходу од неологизације до застаревања лексике, на примеру нових речи из XIX в., в. Драгићевић 2018: 238.

³ Овакву праксу имамо и у РЈАЗУ.

историзам. У србистичкој литератури прихваћен је полазни став који заслужује даљу разраду: „Идентификовање историзама не представља, у највећем броју случајева, неку већу потешкоћу” (Радовић Тешић 2009: 38). Наведена тврдња сасвим је тачна за синхронијски пресек у савременом језику, док би утврђивање историзама у писаном језику, на пример, српских писаца XVIII или XIX в. био веома тежак посао, нарочито у ситуацији без озбиљнијих електронских корпуса. Као друго, о чему смо већ писали (Милановић 2006, Милановић 2007), ретко ко од лексикографа је покушавао да одреди критеријум за питање колико времена реч мора бити ван употребе да би се сматрала историзмом или архаизмом, као и да прецизира на основу чега је застаревање и губљење утврђивано у време пре електронских корпуса, осим на основу језичког осећања обрађивача и уредника речника.⁴

Уколико не постоје јасније прецизирани временски оквири колико дуго је једна лексема нова у језику или колико је пак времена од њеног повлачења потребно да се прогласи застарелом,⁵ веома лако се може доћи у апсурдну ситуацију да се „лексеме комете” у једном синхронијском пресеку истовремено третирају и као неологизми и као историзми. Узмимо за пример лексеме које М. Радовић-Тешић (2009: 56) пре само 14 година одређивала као „несумњиво [...] нове, односно најновије речи, у последњих деценију и по”. Међу њима је и лексема *унпрофорац*, чија је фреквенција у данашњем српском језику изразито ниска, док јој млађи говорници, судећи на основу мање анкете међу данашњим средњошколцима и студентима, и не знају значење. Сматрамо да бисмо је данас, дакле у тренутку њене обраде, у речницима морали одредити само као историзам, али тек после провере њене фреквенције у корпусима.

4. Није неважно ни питање пуког регистравања „лексема комета”, као и њиховог значења. Оно води до важног методолошког проблема избора корпуса на основу којег ћемо овакве лексеме најлакше детектовати. Такав корпус мора имати снажно упориште у делима писаним пре свега публицистичким и разговорним функционалним стилом, у историографској литератури, али и у различитим текстовима везаним за области технике и технологије (стручни часописи, уџбеници, енциклопедије и сл.). У оквиру корпуса публицистичких текстова акценат би морао бити стављен на колумне, посебно оних колумниста који се стилски снажније ослањају на разговорни језик и жаргон. Корпус текстова писаних разговорним стилом овде би морао бити базиран на приватним писмима, дневницима, мемоарима, аутобиографијама. Осим регистравања свих фонетских и творбених облика варијација речи која је кратко постојала у комуникацији, нарочито уколико је у питању позајмљеница, нужно је обратити пажњу и на њено значење.

4.1. Упркос кратком веку, поједине позајмљенице потврђене су у више ликова, па је задатак лексикографа да изабере оне које ће нормирати. Леп пример дају лексеме *наган*, *нагант* и *нагановац*, којима је именован исти ре-

⁴ За хронолошке границе при одређивању неологизама уп. Шипка 1998: 69, Мухвић Димановски 2005: 61–64, Радовић Тешић 2009: 57–58, Драгићевић 2018: 238–239.

⁵ На пример, међу одређењима термина *неологизам* Свенке Савић (1984: 161) налази се и да је у питању „већ дуже времена употребљена реч у стандардном језику”.

волвер.⁶ Лексема *наган* је регистрована у РСАНУ („револвер калибра 7,62 мм (по имену белгијског конструктора Нагана)”, а на њу упућују још две форме, *нагановац* (без икаквог квалификатора) и *нагант* (са квалификативом *необ.*). Нормативисти су направили избор према фреквенцији, те су у шестотомни РМС ушле само лексеме *наган* и *нагановац*.⁷ Једнотомни нормативни РСЈ је избор поновио, а уз одреднице је 2018. године дат само квалификатор „вој.” иако је лексема већ дуго у сфери историзама.⁸ Несумњиво је тачно одређење да је „данас застарела термилошка лексика” све из домена краткотрајних назива „за старе моделе пушака и пиштоља: *верндловка, глунта, крушкарица, маузер, маузерка, москето*” (Јовановић 2016: 73). Наведени примери упућују на нови потенцијални проблем: иако по форми сличне, иако коришћене у исто време, лексеме *маузер* и *маузерка* именују различито оружје, произведено у истој фабрици.⁹

4.2. Спорна, чак и у савременом језику, може бити и семантика „лексема комета”. Данашњу колоквијалну лексему *радоњизам*, на пример, спортски новинар *Политике* Мирко Стојаковић протумачио је другачије у односу на значење које су јој наменили творци, навијачи: први је под њом подразумевао „филозофију” или „систем” одбрамбене игре који је кошаркашки тренер Дејан Радоњић форсирао (јер је очигледно судио по језичком осећају и закључивао аналошки),¹⁰ док су навијачи тако именовали стил необичних изјава које је он давао медијима. Лексикограф би тако могао да у обзир узме оба значења: прво које је индивидуално, али потврђено у више новинских текстова, и друго које је колективно, али само под условом да му у корпус уђу и навијачки коментари на порталима и друштвеним мрежама, навијачким сајтовима итд.

5. „Лексеме комете” имају и врло конкретан стилски потенцијал у публицистичком и књижевноуметничком стилу, те би морале бити занимљиве и стилистици. Како временом постају типични историзми, могуће их је

⁶ Револвер *наган* створили су 1895. Емил и Леон Нагант, најширу употребу имао је у војскама Русије и Совјетског савеза, али су га у Првом светском рату користили и српски официри. У СССР-у се производио све до краја Другог светског рата. Уобичајено име *наган* усталило се у руском и српском језику за концепт револвера, без обзира на произвођача.

⁷ Дефиниција у којој се одређује величина калибра је необична, неинформативна и само делимично тачна: „револвер великог калибра”.

⁸ У дефиницији су укрштене дефиниције из РСАНУ и РМС: „врста револвера (по белгијском конструктору Нагану)”. Изненађујућа је и дефиниција у РСАНУ, у којој се упућује на конструктора.

⁹ *Маузер* је пиштољ из фабрике Маузер, конструисан 1895. Током 1896. произведени су први примерци, а серијска производња трајала је све до 1939. *Маузерка* је пушка Маузер М1871 која је била и у наоружању српске војске од 1910, а модификована се производила до 1935. Временом је значење проширено на сродне пушке.

¹⁰ Уп. примере: а када су „црвено-бели” подигли игру у складу са квалитетом такмичења и одбрану до нивоа који њене присталице називају „радоњизам”, гостима није било помоћи” (П 16. 10. 2015, 35); Његова кошаркашка филозофија заснована на чврстој одбрани, још прошле године од навијача названа „радоњизам”, а мете су биле јасне” (П 23. 1. 2016, 32); Ред, рад и дисциплина, уз систем игре у одбрани („радоњизам”) и ослањање на кључну спону плејмејкер-центар, представљају препознатљив рукопис новог тренера (П 26. 12. 2020, 19); ако му време дозволи и успостављање његовог система, пре свега познатог као „радоњизам”, алудирајући на начин постављања одбране пред којом су падали најбољи тимови Европе (П 26. 12. 2020, 19).

пронаћи не само у историографској и дневничко-мемоарској литератури, где су стилски необележене, већ и у књижевним делима, где постају типично средство актуелизације текста којим се дочарава и време и место радње. У књижевном тексту са историјском тематиком овакве лексеме постају веома прецизни временски локализатори, а у говору јунака или наратора доприносе и уверљивости језика. Веома добру илустрацију за ову функцију „лексема комета” пружају романи са тематиком из Првог светског рата, настајали у дугом временском периоду од непосредног послератног периода до данас, у којима је верно пренето именовање оружја коришћено током војних дејстава. Тако и у савременом роману Слободана Владушића *Велики јуриш* (Лагуна, 2019) важну стилску функцију добијају војничка именовања актуелног наоружања, на пример *маузерка* (стр. 40, 111), *мерзер* (414, 416, 417, 418, 420, 425, 430, 431, 434, 441), *лугер* (235, 278), *рововац* (274), *митраљез сентетјен* (274), а посебан симбол постаје револвер главног јунака *наган*.¹¹ Њиховим активирањем писац од читалаца тражи додатни напор да се кроз консултовање речника или историографског штива пробију до пуног значења у књижевном тексту. Тек уз лексему *драфтер*, данас потпуно заборављену, Владушић осећа потребу да помогне читаоцу, и то два пута, дефинишући је кроз речи књижевних јунака: „Три торпилерке и два наоружана рибарска брода – зову их драфтери” (220); „Тамо ћете видети један драфтер. Знате шта је драфтер?” „Знам. Наоружан рибарски бродих.” „Управо тако. [...]”¹² Колоквијално именовање тадашњег наоружања писац прати навођењем њеног значења још само једном, кроз речи наратора: „На почетку обуке, дају нам нове америчке пушке винчестер М97. Зову их *рововске пушке* или *пумпарице* (412)”.¹³

6. Претходна тачка рада отворила је и питање привременог „оживљавања” краткотрајних лексема. Осим што могу васкрснути у књижевном делу, на другачији начин овакви историзми могу оживети у издањима публицистичких дела у којима су сакупљени раније објављени новинарски чланци, што није редак случај када су значајни српски новинари, првенствено колумнисти, у питању. Тако се, на пример, у издањима књига Александра Тијанића опет сусрећемо са лексемом *осмаш*, која је у разговорном језику означавала учесника Осме седнице Централног комитета Савеза комуниста Југославије, одржане 1987. године. У време настанка новинских текстова (1987–1990), Тијанић је рачунао са широком распрострањеношћу сличних лексемама, а њихово прештампавање у књизи уводи некадашње колоквијализме и у корпус текстова објављених у XXI в., много година након што су нестали из живе употребе.¹⁴

¹¹ Фреквенција лексеме *наган*, која је у роману потврђена скоро 50 пута, расте у другој половини романа.

¹² Наравно, после уводног дефинисања лексеме, Владушић је даље активира без додатног одређивања њеног значења: „Најзад, ту се налазио и онај драфтер, који је конопцем био привезан за битву на молу. [...] До палубе драфтера могло се стићи преко мостића од дасака” (314).

¹³ Нетерминолошко именовање *пумпарица* задржало се међу ловцима и војницима до данас за пушке са сличним механизмом.

¹⁴ В. Aleksandar Tijanić, *Jesmo li prevareni*, Beograd: Vukotić Media, 2015: 284. Са мањом временском дистанцом у односу на време објављивања су примери *досизам* (99), *шилеравац* (125),

Још један начин оживљавања „лексема комета” сасвим је другачији по својој природи, а чине га све популарнији текстови на различитим порталима, али и у часописима различитих профила, у којима се пише о некадашњим револуционарним технолошким изумима. Као пример узимамо два новија текста преузета за портал B92: текст „Ovaj uređaj je pre više od 40 godina promenio način na koji slušamo muziku” (1. 7. 2023) и текст „Sve se vraća, pa i zgužvana traka: 60 godina muzičke kasete” (31. 8. 2023). Први је посвећен *вокмену*, други *аудио-касети*.¹⁵ Садржај другог текста указује на још један нејезички фактор који омета прецизно одређивање оваквих лексема у речницима: технологија се понекад враћа „ретро” производима зарад нове зараде на рачун старих производа, па су тако у живот враћени прво грамофони са грамофонским плочама, а потом и касетофони са касетама.¹⁶ Истога тренутка наведене лексеме губе статус историзама, али су у питању ванјезички процеси које лексикографи не могу предвидети. Само је делимично другачија слика када су у питању друштвене појаве, које се такође, додуше ређе, из историје могу вратити у актуелни живот.¹⁷

7. „Оживљавања” краткотрајних лексема у српској књижевности и публицистици и нове функције које оне при том процесу добијају отварају нова теоријско-методолошка питања: да ли их треба кодификовати и како им одредити нормативни статус у српском језику? Само делимичан одговор на постављена питања даје једнотомни нормативни речник (PCJ 2018). Многе „лексеми комете” које именују нпр. техничке уређаје у њему су, рекли смо већ, регистроване, али је очигледно и да су избегавани краткотрајни колоквијализми и професионални жаргонизми. Тако је, на пример, у речник ушао технички термин *касетофон*, али не и колоквијални синоним *касеташи*. Будући да је у питању творбено регуларна изведеница, занимљиво је, ипак, теоријско-методолошко питање како би на лексему *лампаши* (’технички уређај са лампама’), или другу сличну, реаговала нормативистика да је имала дужи век у српском језику. Не може се искључити могућност да би барем нека „лексема комета” временом постала неостилизам, „nekadašnji žargonski ili razgovorni oblik koji je postigao bolji status i ušao u viši sloj” (Мухвић Димановски 2005: 8). Отворено је питање, међутим, шта је показатељ преласка у „виши слој”. Ауторе новог нормативног вишетомника тек чекају изазови

досиста (134), *досовац* (136) итд. из издања Aleksandar Tijanić, *Ja. I niko moj*, Beograd: Laguna, 2013.

¹⁵ У тексту о вокмену дат је историјат уређаја, а као информативан податак наводи се његово име: „Млађим генерацијама ovaj uređaj je poznat samo iz starih filmova i serija, ali starije generacije su ga obožavale. Prvi put se pojavio na tržištu 1. jula 1979. godine i za samo nekoliko nedelja je promenio način na koji su ljudi slušali muziku. Ime ovog uređaja je – Walkmen.” Образлаже се узрок застаревања („Sony je tokom godina na tržište lansirao čitav niz modela Walkmena, a kako se muzika polako selila na CD-ove i digitalne oblike kao što su MP3 plejeri, a potom i mobilni telefoni, tako je i Walkmen evoluirao, piše Zimo.”), као и коначна судбина („Klasični Walkmen, koji je koristio kasete, prestao je da se proizvodi 2010. godine. Do tada je Sony proizveo više od 200 miliona primeraka koji su se prodavali širom sveta. Od 2011. godine, Sony Walkmen podržava samo digitalnu muziku.”).

¹⁶ Додуше, граматофонске плоче индустрија је сада из маркетиншких разлога преименовала у *виниле*. Лексема *винил* тако постаје синоним који полако потискује лексему *плоча* у овом значењу не у сферу историзама већ у сферу архаизама. Исто важи и за позајмљеницу *лонгплеј*.

¹⁷ О оживљавању архаизама и историзама в. Згуста 1991: 172.

са лексемама као што су *аповка*, *паповка* или *тетејац*, краткотрајним неформалним именовањима наоружања из ЈНА прво у војничком жаргону, а потом и у колоквијалном језику. Коришћене у специфичним видовима комуникације, настале од типичних војних скраћеница из српског (*АП* – аутоматска пушка, *ПАП* – полуаутоматска пушка) и руског језика (пиштољ *Токарев ТТ-33*), ове лексеме су неједнако потврђене на интернету и у литератури, али је приметно да су као стилски обележене продрле и у језик наших медија, све отворенијих за говорни језик.¹⁸

Нормативиста мора пажљиво проучити природу текста у којем је „лексема комета” активирана, са посебним акцентом на њену стилску (не)мотивисаност. Примери могу бити истовремено врло компликовани и подстицајни за даља размишљања: колоквијалне шаљиве лексеме *шизела* и *смирела*, настале и нестале током 78 дана бомбардовања 1999. г., ушле су прво у публицистички, потом у књижевноуметнички, а из њега, али само у функцији примера који се тумаче, и у научни стил.¹⁹ Иако посве ефемерне по свом трајању, посведочене су, са различитим функцијама, у великом броју текстова, од којих ће примери из Ногове песме лексикографима стварати највише тешкоћа при селекцији лексике за нормативни речник.

8. При дефинисању многих „лексема комета” неретко ће бити неопходно детаљније, барем у апозицији, реферисати и о бројним личностима које су биле присутне у јавности а потом су временом делимично заборављене (*микиста*, *ђокиста*),²⁰ као и о заборављеним политичким покретима, странкама, спортским друштвима и сл. (*отпорац*, *досовац*, *басковац*). Број управо оваквих „лексема комета” непрекидно расте у српској публицистици. Већ данас је мутно сећање на имена у основи многих изведеница које региструје Божо Ђорић (2008: 106, 115), нарочито код млађих генерација: *ведринизам*, *денгизам*, *живковизам*, *лабанизам*, *шајберизам*, *шуваризам*; *божовићизација*, *максфелизација* и сл.²¹ С друге стране, иако је историјска реалија била краткотрајна, друга сродна именовања не морају се детаљније објашњавати

¹⁸ За лексему *паповка* уп. текст са *Википедије*: „Застава М59/66 или популарно паповка, је југословенска верзија совјетске пушке ККС.” Најпоузданији речник жаргона (Герзић 2012: 232) потврђује да се ова лексема појављивала и у насловима дневних новина. Истовремено, напоредак облика *аповка* није регистрован ни на *Википедији* ни у Герзићевом речнику. Један од разлога лежи у чињеници да је у време ратова 1991–1995. њу потиснула синонимна лексема *калашњиков*, те колоквијална форма *калаш*. За лексему *тетејац* уп. текст са *Википедије*: „Застава М57 (популарно ‘Тетејац’) је полуаутоматски пиштољ којег је у бившој Југославији производила фирма Застава Оружје (тада заводи Црвена Застава). Ријеч је о копији совјетског пиштоља Токарев ТТ-33. Пиштољ је прихваћен 1957. док се масовно почео производити 1960. године. Био је службено оружје у југословенској војсци и милицији.” У новинском тексту лексему региструје Герзић 2012: 327.

¹⁹ Александар Јовановић у књизи *Ствараоци и створитељ : три молитвена певања* (2003): „У њима је песник био отворенији за непосредне подстицаје и преузимање језичких образаца и дешавања из свакодневног живота. Тако су у песму ‘Чуо сам песму сирена’ ушли и популарни називи *шизела* и *смирела* за звук сирена које најављују и одјављују ваздушну опасност током бомбардовања.”

²⁰ Лексеме са значењем ‘ватрени обожаваца музике Микија Јевремовића / Ђорђа Марјановића’. Информативније дефиниције би уз имена већ данас могле да садрже и апозицију „популарног певача шлагера у периоду 60-их и 70-их година XX в.”.

²¹ Исти тип извођења интернационалним суфиксима региструје и Клајн 2003: 221, 233 и даље.

осим позивања на личност (*љотићевац*, *недићевац*, *титовка* и сл.). Компетенције лексикографа овде, наравно, не смеју бити само лингвистичке.

9. Застаревање појединих краткотрајних лексема оставља ад акта и одређене нормативистичке недоумице које нису лексиколошке природе. Тако је однос између конкурентних адаптираних облика *видео-рекордер* и *видео-рикордер*, о којем се некада водила жива расправа, данас сасвим изгубио на значају. Нити један од двају облика позајмљенице РСЈ не региструје и тако сувишан проблем заправо одбацује, нудећи место њих неупоредиво ређе облике *видео-апарат*, *видео-пројектор*, *видео-уређај*. Ван нормативистичких речника „лексема комете” не треба свесно превиђати.

10. „Лексема комете” несумњиви су изазов: лексиколозима и лексикографима за детектовање, прецизно квалификовање и дефинисање, писцима и колумнистима за временско лоцирање појава, догађаја и људи о којима пишу. Анализа лексиколошке литературе и речника указује на различите праксе у приступу лексици кратког трајања у српском језику. Сматрамо да би уз „лексема комете”, уколико анализа електронских корпуса потврди врло ниску фреквенцију данас, требало по правилу стављати као квалификатор који указује на историзме, иако добар део примера можемо ексерпирати управо из некадашњих радова о неологизмима. У дефиницији, уколико има простора, не би било наодмет навести и приближно временско одређење „лексема комете”. При дефинисању лексема *наган* у савременим речницима, на пример, сматрамо информативнијим податак да је револвер код Срба највише коришћен у Првом светском рату од података о конструктору (што би било битније за етимологију) или калибру муниције (што је битније за војну енциклопедију). Код лексема са све мање познатим властитим именима или презименима у основи сувишан не би био ни кључни податак о данас мање познатим особама, дат у апозицији. Исто важи и за удружења, покрете или организације које полако падају у заборав. Убрзавање темпа развоја друштва и технологије, додајмо на крају, феномен „лексема комета” све ће више доводити у средиште лингвистичких истраживања.

ЛИТЕРАТУРА

- Герзић 2012:** Borivoj Gerzić, *Rečnik srpskog žargona*, Beograd: [S]amostalno [A]utorsko [I]zdanje.
- Драгићевић 2018:** Рајна Драгићевић, *Српска чексика у прошлости и данас*, Нови Сад: Матица српска.
- Драгићевић 2020:** Рајна Драгићевић, О неологизмима у српском језику из угла припреме корпуса за израду вишетошног речника савременог српског језика Матице српске, *Јужнословенски филолог*, LXXVI, 1, 107–121.
- Згуста 1991:** Ladislav Zgusta, *Priručnik leksikografije*, Sarajevo: Svjetlost – Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

- Јовановић 2016:** Владан Јовановић, *Српска војна лексика и терминологија*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Клајн 2003:** Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику : други део: суфиксација и конверзија*, Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства – Институт за српски језик САНУ – Матица српска.
- Кубрјакова 2006:** Е. С. Кубрякова, О новых задачах в изучении функций словообразования, *Функциональные аспекты слова́тварення* (нав. рэд. А. А. Лукашанец) Мінск: Нацыянальная акадэмія навук Беларусі. Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа, 141–148.
- Милановић 2006:** Александар Милановић, Статус појма и термина *лексички архаизам* у србистици, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 35/1, 293–303.
- Милановић 2007:** Александар Милановић, Статус појма и термина *историзам* у србистици, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 35/3, 87–99.
- Михајловић 1972–1974:** Велимир Михајловић, Грађа за речник страних речи у предвуковском периоду, I–II, Нови Сад: Институт за лингвистику у Новом Саду.
- Мухвић Димановски 2005:** Vesna Muhvić-Dimanovski, *Neologizmi : Problemi teorije i primjene*, Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za lingvistiku.
- Радовић Тешић 2009:** Милица Радовић-Тешић, *С речима и речником*, Београд: Учитељски факултет.
- РЈАЗУ:** *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII, 1880–1976, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- РМС:** *Речник српскохрватскога књижевног језика*, 1–6, 1967–1976, Нови Сад: Матица српска.
- РСАНУ:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XXI, 1959–2019, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- РСЈ:** *Речник српског језика*, друго издање, 2018, Нови Сад: Матица српска.
- Савић 1984:** Свенка Савић, Принципи стварања неологизама у српскохрватском језику, у: *Лексикологија и лексикографија*, Нови Сад – Београд: Матица српска – Институт за српскохрватски језик, 161–170.
- Ћорић 2008:** Божо Ћорић, *Творба именица у српском језику : (одабране теме)*; Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Шипка 1998:** Danko Šipka, *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*, Novi Sad: Matica srpska.

Aleksandar Milanović

“COMET LEXEMES” IN SERBIAN: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL
ISSUES

Summary

The paper analyzes lexicological, lexicographic and normative status of miscallenous Serbian short-lived lexemes, both domestic and borrowed that were actively used for a rather limited period of time (e.g. *osmaš*, *jovičevac*, *šivarica*, *baskovac*, *mikista*, *radonjizam*, *naganovac*, *mauzerka*, *rovovac*, *lampaš*, *apovka*, *papovka*, *tetejac*, *kasetofon*, *vokmen*, *diskmen*, etc.). Since such lexemes can be easily synchronically defined as both neologisms and historisms, the paper identifies various theoretical and methodological issues that arise in an effort to define their status from lexicological, lexicographic and normative perspective. In addition, some possible solutions are offered in the paper.

Key words: neologism, historism, colloquial language, standard language, language codification, lexicographic description, stylistics, normativistics.